

برخط یادگیری

کاربرد شبکه‌های اجتماعی در آموزش

فرهاد فتحی

کارشناس ارشد مطالعات برنامه‌درسی

مقدمه

است. از نیازهای جدی زندگی در دنیای پرشتاب امروز که حجم و سرعت تحولات و دگرگونی‌های آن نسبت به دیگر زمان‌ها بی‌سابقه است، شکل دادن به تحولات و نوآوری‌های آموزشی است. این امر شاید از مؤثرترین زمینه‌هایی باشد که ما را قادر می‌کند تا فاصله خود را با تحولات و دگرگونی‌های جهانی کمتر کنیم. یکی از وظایف نظام آموزشی، پرورش افراد دارای اندیشه انتقادی، خلاق و توانایی حل مسئله است. استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی در آموزش و یادگیری بسیار به شکل‌های مختلف، نوآوری در آموزش را افزایش می‌دهد. در این میان، مسئله بسیار مهم، نحوه استفاده از شبکه‌های مجازی در آموزش است که می‌تواند در بهبود روند انتقال بهتر و مؤثرتر دانش از طریق فضای مجازی، راهنمای معلمان باشد.

آموزش در شبکه‌های اجتماعی مجازی

اغلب صاحب‌نظران چنین استدلال می‌کنند که کار گروهی ایده‌های بیشتری را وارد اجتماع یادگیرندگان می‌کند و این خود به یادگیری اعضای گروه از یکدیگر منجر می‌شود؛ در نتیجه، قرار گرفتن در معرض نظرات مختلف بر میزان یادگیری می‌افزاید. عناصر مختلفی وجود دارند که یادگیری را به صورت مشارکتی در می‌آورند. این عناصر را می‌توان در اجتماعات

یکی از نمونه‌های مشخص توسعه فناوری در حوزه ارتباطات که کاربردهای متنوعی دارد و امکانات فراوانی برای کاربران ایجاد کرده، اینترنت است. اینترنت یکی از فناوری‌هایی است که نقش مهمی در زندگی افراد بازی می‌کند و باعث تغییر در حوزه‌های علمی، اجتماعی و اقتصادی شده است. اوج انقلاب اینترنت، شبکه‌های اجتماعی مجازی هستند و دلیل آن ویژگی‌های خاصی است که این نوع شبکه‌ها دارند. رشد سریع کاربران شبکه‌های اجتماعی مجازی باعث شده است که فرصت‌هایی از طریق راه‌اندازی آن‌ها به وجود آید. این شبکه‌ها در زمینه‌هایی مانند آموزش و پرورش، پزشکی و تجارت کاربردهای فراوانی دارند. پایه موفقیت یک جامعه شایسته‌سالار، نظام آموزشی آن است و شبکه‌های اجتماعی مجازی از عواملی هستند که بر یادگیری تأثیر می‌گذارند و امکان یادگیری خارج از کلاس را فراهم می‌کنند. امروزه شبکه‌های اجتماعی عضو جدایی‌ناپذیر جامعه بشری شده‌اند و به دلیل امکاناتی که در اختیار کاربران قرار می‌دهند، از محبوبیت بالایی برخوردارند و هم‌روزه مورد استفاده قرار می‌گیرند و امکان بازتاب دادن و تولید دانش جدید را فراهم می‌کنند. بازنگری مداوم نظام آموزشی ضرورت عصری است که در آن پیشرفت علمی حیرت‌آوری نصیب بشر شده

خود فعال می‌کند، تعاملات اجتماعی چندگانه‌ای برای آنان ایجاد می‌کند تا شایستگی‌های شناختی و اجتماعی خود را پرورش دهند و موجب می‌شود دانش‌آموزان خودشان مسیر یادگیری خود را بسازند و آن را هدایت کنند. این فعالیت‌ها در محیط‌های یادگیری برخط (آنلاین) رخ می‌دهد. محیط‌های یادگیری برخط محیط‌هایی هستند که برای ارائه دوره‌های آموزشی مورد استفاده قرار می‌گیرند. مربیان می‌توانند مواد آموزشی خود (محتوای دوره برخط، دستورالعمل‌ها و سایر مطالب) را بارگذاری کنند. فراگیرندگان نیز می‌توانند در این محیط‌ها به‌طور برخط به بحث بپردازند و برخی از آن‌ها این قابلیت را دارند که گفت‌وگوهای اجتماعی مجازی را دریافت، ردیابی و ضبط کنند.

مزایا و معایب آموزش در شبکه‌های اجتماعی مجازی

شبکه‌های اجتماعی مجازی بسیار منعطف هستند و امکانات بسیار وسیع با دسترسی ساده را در اختیار کاربران قرار می‌دهند؛ امکاناتی که تمام نیازهای مرتبط با ایجاد محیط‌های یادگیری را برطرف می‌کند. شبکه‌های اجتماعی از طریق ابزارهای اینترنتی، تفکر انتقادی گروهی،

یادگیری پروژه‌محور
تیمی و حل مسئله
گروهی را تقویت

یادگیری مجازی جست‌وجو کرد. رشد انبوه و اخیر شبکه‌های دیجیتال احتمال فعالیت‌های آموزشی گسترده، مشارکتی و نامحدود را افزایش می‌دهد. در نظریه‌های یادگیری اجتماعی، می‌توان از طریق طراحی و به کار بردن ابزار و محیط‌هایی که معناسازی و گفت‌وگو را بین اجتماع یادگیرندگان ترویج می‌کنند، فرایند یادگیری را به بهترین نحو تسهیل کرد.

شبکه‌های اجتماعی مجازی به‌عنوان زیرمجموعه‌های جامعه در نظر گرفته می‌شوند که در آن‌ها افراد به زندگی موازی با زندگی بیرونی خود در جامعه واقعی می‌پردازند و با افراد دیگر ارتباط برقرار می‌کنند. پیشرفت‌ها در زمینه وب، بر آموزش نیز تأثیر گذاشته و الگوی یادگیری را تغییر داده است. آموزش مجازی بر آن دلالت دارد که دانش‌آموز و معلم از یکدیگر جدا هستند و معلم محتوای درس را به کمک نرم‌افزار مدیریت دروس، منابع چندرسانه‌ای، اینترنت، ویدئوکنفرانس و مانند این‌ها ارائه می‌کند. در دنیا نمی‌توان پدیده‌ای را یافت که به‌طور قطع منفی یا مثبت محض باشد. اینترنت و شبکه‌های اجتماعی مجازی باید جایگاه خود را در آموزش و پرورش پیدا کنند تا دانش‌آموزان علاوه بر اتصال به شبکه‌های جهانی، در زمینه‌های اجتماعی و تحصیلی نیز از آن‌ها استفاده نمایند. پاسخ این سؤال که آیا شبکه‌های اجتماعی می‌توانند به تنوع و گستردگی اطلاعات دانش‌آموزان کمک کنند، قطعاً مثبت است. البته نقش معلمان در استفاده صحیح دانش‌آموزان از شبکه‌های اجتماعی مجازی و ایجاد نگرش مثبت نسبت به آن بسیار کلیدی و حیاتی خواهد بود. آموزش مجازی که

مبنتی بر فناوری است، امکان دستیابی به آموزش را بدون هرگونه محدودیت ارتباطی فراهم می‌سازد. یکی از جذاب‌ترین عوامل پذیرش این شیوه آموزشی، تحت پوشش قرار دادن تعداد زیادی از فراگیرندگان، تکرارپذیر بودن یادگیری، پیگیری فعالیت فراگیرندگان و تغییر نظام آموزشی معلم‌محور به فراگیرنده‌محور است.

استفاده از شبکه‌های اجتماعی

معلمان را قادر می‌سازد تا دانش و مهارت خود را ارتقا دهند، زمینه‌های هوشی، اجتماعی و سازمانی را تحت رهبری و هدایت خود درآورند و الگوهای رفتاری قدیمی را ترک کنند. همچنین، به دانش‌آموزان امکان می‌دهد که با هم و به‌ویژه افراد همسان از نظر سن و علائق، ارتباط مثبتی برقرار کنند، آن‌ها را در تجارب یادگیری

می‌کنند و قدرت آن‌ها تنها به دلیل تولید و به اشتراک گذاشتن دانش بین اعضایشان نیست بلکه امکان بازتاب دادن و تولید دانش جدید را نیز فراهم می‌آورند. در این شبکه‌ها ایده‌ها تولید می‌شوند، به چالش کشیده می‌شوند، تغییر می‌کنند و به وسیله شبکه بزرگی نقد و ارزیابی می‌گردند. نکته شایان توجه

این است که همه این موارد نه در چند ماه یا چند سال بلکه گاهی تنها ظرف چند دقیقه رخ می‌دهند. از طریق اعمال مشارکتی، ایده‌های نارس می‌توانند به سرعت بازسازی شوند و مورد استفاده قرار گیرند. شبکه‌های اجتماعی مجازی می‌توانند به ابزاری قوی برای ایجاد محیط‌های آموزشی تبدیل شوند. آن‌ها علاوه بر فرصت‌های بسیاری که برای یادگیری ایجاد می‌کنند، نظیر توانمندسازی معلمان، توانمندسازی یادگیرندگان، دسترسی به محتوای یادگیری، مشارکت، تسهیل تعاملات اجتماعی میان یادگیرندگان، بالا بردن سرعت تولید و نشر دانش و یادگیری مادام‌العمر، چالش‌هایی نیز پیش رو دارند. از جمله این چالش‌ها می‌توان به مقاومت معلمان و آموزش آن‌ها، ویژگی‌های نامناسب برخی یادگیرندگان، مسئله امنیت و حفظ حریم خصوصی، اعتیاد به اینترنت، مقاوت و تفاوت در کسب مهارت‌های دیجیتال و دسترسی به اینترنت، استفاده از

خدمات خارج از سازمان، و مقاوت در برابر روش‌های نوین تعلیم و تربیت اشاره کرد.

ویژگی‌های اصلی استفاده از شبکه‌های اجتماعی در آموزش و یادگیری، پررنگ بودن یادگیری مشارکتی و تعاملی، ارتباط فردی و تعامل کلاسی است که به راحتی امکان مباحثه با تمام افراد، درک و پذیرش نظر سایرین و شکل‌گیری دانش بر اساس توافقات اجتماعی را فراهم می‌کند. همچنین استفاده از این ابزار، مشکل کمبود وقت و امکانات را برطرف می‌سازد و بهره‌وری در زمینه آموزش و یادگیری را افزایش می‌دهد.

به‌طور خلاصه می‌توان گفت که شبکه‌های اجتماعی مجازی در امر یادگیری از سه ساخت اصلی استفاده می‌کنند:

۱. چندرسانه‌ای بودن: بازنمایی‌های چندرسانه‌ای موجب سهولت در تولید، نشر و استفاده از اطلاعات می‌شوند. این امر باعث می‌شود که دانش‌آموزان و معلمان به راحتی مواد یادگیری را ایجاد کنند و معلمان با استفاده از کانال‌های جدید حسی، مهارت‌های شناختی دانش‌آموزان را بهبود بخشند و انگیزه یادگیری خود را افزایش دهند.

۲. مشارکت: استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی در یادگیری باعث می‌شود که تک‌تک یادگیرندگان نه تنها با کار گروهی و مشارکت در گروه آشنا شوند بلکه آن‌ها را در گفتمان‌های سازنده درگیر می‌کند و علاوه بر اینکه یاد می‌گیرند ایده‌های خود را مطرح کنند و ایده‌های دیگران را بشنوند، تحمل نقد نیز پیدا می‌کنند.

۳. یادگیرنده به عنوان یادگیرنده: این یک واقعیت است که استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی در یادگیری، یادگیرنده را در یادگیری خود سهیم می‌کند؛ به عبارت دیگر، یادگیرنده به تولید محتوا روی می‌آورد و در این زمینه، احساس مسئولیت و مالکیت در او ایجاد می‌شود.

* منابع

۱. چراغ ملایی، لیلیا؛ کدیور، پروین و صرامی، غلامرضا. (۱۳۹۱). استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی در آموزش - فرصت‌ها و چالش‌ها، فصلنامه اندیشه‌های نوین تربیتی، دوره ۱۰، شماره ۳، صص ۲۹-۵۱.
۲. حبیب پور لداری، حمید. (۱۳۹۸). تأثیر شبکه‌های اجتماعی مجازی بر آموزش و یادگیری سیار (مزایا و چالش‌ها) سومین کنفرانس دانش و فناوری روان‌شناسی، علوم تربیتی و جامعه‌شناسی ایران، تهران، مؤسسه برگزارکننده همایش‌های توسعه‌محور دانش و فناوری سام ایرانیان.
۳. سیمپاری، سیما و مهرزاد باروج کیاکلائی. (۱۳۹۷). واکاوی راهکارهای ارتقای کارکردهای آموزش در فضای مجازی و شبکه‌های مجازی، اولین کنفرانس فرصت‌ها و تهدیدهای فضای مجازی و شبکه‌های اجتماعی، کرمانشاه، پژوهشکده تعلیم و تربیت.
۴. مرادی، حسین و شیرینی، شهربانو. (۱۳۹۷). فضای مجازی و تربیت رسمی؛ فرصت یا محدودیت، نهمین همایش انجمن فلسفه تعلیم و تربیت ایران، سیستان و بلوچستان، دانشگاه سیستان و بلوچستان.
۵. مقدم، علیرضا. (۱۳۹۲). آموزش در فضای مجازی. پنجره‌ای میان‌رشته‌ای برای تولید دانش، فصلنامه مطالعات میان‌رشته‌ای در علوم انسانی ۵ (۴).
۶. یعقوبی، جعفر و محمدی، وحید. (۱۳۹۷). کاربردهای آموزشی شبکه‌های اجتماعی مجازی و آسیب‌های اجتماعی آن از دیدگاه دانشجویان کشاورزی، فصلنامه پژوهش‌های ترویج و آموزش کشاورزی، سال ۱۱، شماره ۱، صص ۳۳-۴۴.
7. Moolenaar, Nienke M., and Alan J. Daly. (2012). "Social networks in education: Exploring the social side of the reform equation." American Journal of Education 119(10), 1-6.

ادام

استفاده از شبکه‌های اجتماعی معلمان را قادر می‌سازد تا دانش و مهارت خود را ارتقا دهند، زمینه‌های هوشی، اجتماعی و سازمانی را تحت رهبری و هدایت خود درآورند و الگوهای رفتاری قدیمی را ترک کنند